

Szempontsor az összefüggő egyéni iskolai gyakorlatukat kedvezményezett járásban végző tanárjelölt hallgatók számára reflexió összeállításához

Készült Czető Krisztina, Golyán Szilvia és Lázár Ildikó munkájának a felhasználásával.

1. Bevezetés

Az alábbi kérdéssor célja, hogy támpontokat adjon a személyes és szakmai élmények átgondolásához, a differenciált fejlesztéssel kapcsolatos reflexió megírásához. A reflexió megírásakor érdemes kiemelnie a leginkább releváns/fontos csomópontokat, és ezek köré építeni a reflexiót.

Fontos figyelembe venni, hogy az osztatlan tanárképzésben részt vevők esetén a gyakorlathoz kapcsolódó, a képzést záró portfólióba kerülő reflexió szempontjai részben eltérőek, ezek a saját tanulásra/fejlődésre/tanári szerepre vonatkoznak elsősorban, itt azonban fontos további szempontokat is végiggondolnia.

2. Röviden a reflexióról

Tanulmányai, mindennapi tevékenysége során egészen biztosan találkozott már a *reflektív gondolkodás* fogalmával, ezért a következőkben csak nagyon röviden idézzük fel a reflexió sajátosságait.

A reflexió tulajdonképpen a *saját tevékenységeinket kísérő, folyamatos, tudatos, elemző gondolkodás*. Ez egyrészt azt jelenti, hogy önmagunk felé fordulunk, és törekszünk saját érzelmeink, gondolkodási folyamataink, tevékenységünk minél alaposabb megértésére és elemzésére. Másrészt el is távolodunk önmagunktól, és megpróbáljuk kívülről is szemlélni az adott helyzetet, környezetünket, viselkedésünket.

A reflexió jelentősége, hogy segítségével megérthetjük döntéseinket, elemezhetjük saját tevékenységünket, fejlődhet az önismeretünk, képesek lehetünk egy-egy helyzetet különböző szempontból is megvizsgálni, és önmagunk számára is tudatosíthatjuk érzelmeinket, a tevékenységünket és attitűdjeinket mélyen meghatározó nézeteinket. A

reflexiós készségek elsajátítása a szakmai fejlődés fontos alapja is, hiszen annak mélysége döntő lehet a szakmai tanulás szempontjából.

A reflexió során fontos, hogy valóban elmélyülten gondolkodjunk önmagunkról és a különböző helyzetekről, a bennünket érő benyomásokról. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy:

- Érdeemes több szempontból közelítenünk a látottak felé (és átgondolni, a különböző nézőpontok mentén hogyan értelmezhető az adott szituáció, kinek mit jelenthet, és kiből mit válthat ki).
- A szempontváltás segít tágabb kontextusba helyezni a látottakat, és abban is támpont lehet, hogy felismerjük, ha egy-egy helyzetben ellentmondást találunk (hiszen a helyzetek az adott kontextus és egyéb tényezők ismerete nélkül nem is értelmezhetők).
- Lényeges, hogy minden esetben átgondoljuk saját szerepünket, felelősségünket, nézeteinket, és következtetéseinket csak ezt követően fogalmazzuk meg.

A következőkben olyan kérdéseket gyűjtöttünk össze, amelyek szempontokat adhatnak saját tevékenységének minél átfogóbb végiggondolására.

3. A reflexiót segítő szempontok és kérdések

3.1. Reflexió a gyakorlatot megelőző ismeretekről, tapasztalatokról

Milyen előzetes ismeretei, tapasztalatai voltak a gyakorlat előtt a tanításról? (A és B lehetőség közül választhat)

- A) *Gondolja át, milyen korábbi tapasztalatai és sikerei voltak a tanítás-nevelés terén. Ne feledkezzen meg apró, látszólag jelentéktelennek tűnő „tudásról”, tapasztalatról sem (pl. képes vagyok megvigasztalni egy síró gyereket, vagy könnyen alkalmazkodom ismeretlen helyzetekhez). A leírásához választhat képi megoldást is (pl. gondolattérképet, fűrtábrát).*
- B) *Idézzon fel egy kedves iskolai élményt. Kikkel volt együtt, milyen jellegű iskolai tapasztalat volt...? Mitől maradt meg ez az esemény kedves emléknek? A leírásához választhat képi megoldást is (pl. gondolattérképet, fűrtábrát).*

Milyen előzetes elképzelései/előfeltevései voltak?

A térségre, tanulókra vonatkozó elképzelései:

- Milyennek képzelte a földrajzi, fizikai környezetet?
- Ha már utánanézett a helyszínek, milyen fontos vagy érdekes információkat talált róla?
- Mennyit tudott az iskolában tanuló gyerekekről?
- Milyen kihívásokra számított?
- Milyen érzésekkel vágott neki a gyakorlatnak?
- Voltak-e félelmei, előfeltevései a gyakorlattal, a gyerekekkel kapcsolatban?

A lemorzsolódáshoz, a differenciált fejlesztéshez kapcsolódó előzetes tudása:

- Milyen tapasztalatai vannak akár tanulóként, akár tanárjelöltként a kedvezményezett járásokról, a gyakorlat régiójáról?
- Foglalkozott-e korábban a lemorzsolódás problémájával, a differenciált fejlesztéssel? Mit jelent Ön számára ez a két fogalom?
- Kiket érinthet?
- Milyen szerepük lehet az iskolán kívüli programoknak a lemorzsolódás csökkentésében, a differenciált fejlesztésben?
- Mit tehet a tanár az órán a lemorzsolódás csökkentése érdekében?
- Hogyan valósíthatja meg a tanár a differenciált fejlesztést az óráin?
- Válasszon ki és írjon le egy módszert, technikát vagy egy tevékenységet részletesen (célok, lépések, instrukciók, eszközök, esetleges nehézségek és megoldási ötletek) a pedagógiai-pszichológiai vagy a szakmódszertani tanulmányaiból, amelyet a gyakorlatát megelőzően alkalmasnak ítél a differenciált fejlesztés megvalósítására!

3.2. A tanítás során tapasztalt élmények

Hogyan élte meg az iskolai élet mindennapjait az első hetekben?

- Melyek voltak azok a helyzetek, feladatok, amelyekben különösen jól érezte magát? Miért?
- Melyek voltak azok a helyzetek, feladatok, amelyek kihívást jelentettek az Ön számára, de meg tudta oldani a felmerülő nehézségeket? Hogyan tudott megfelelni a kihívásnak?

- Melyek voltak azok a helyzetek, amelyek megoldhatatlan nehézségeket okoztak az Ön számára? Mi lehetett ennek az oka? Legközelebb milyen megoldásokkal próbálkozna?

A gyerekekkel, fiatalokkal végzett közös munka során:

- Hogyan érezte magát tanári szerepben?
 - *Volt-e, amire tudatosan figyelt? Mire figyelt tudatosan?*
 - *Milyen pedagógiai helyzetekbe került?*
- Hogyan építette fel kapcsolatát a tanulókkal?
 - *Milyen előzetes ismeretei voltak a tanulókról?*
 - *Miben, milyen területen készült tudatosan a tanulókkal való együttműködésre?*
 - *Milyen lehetőségei/eszközei voltak a tanulók megismerésére? Melyek voltak sikeresek, melyek kevésbé?*
- Hogyan élte meg kapcsolatát a gyerekekkel/fiatalokkal az eddigi gyakorlat során?
 - *Milyen mértékben sikerült megismerni őket, belemélni az életükbe?*
 - *Mit kedvelnek, miben sikeresek?*
 - *Milyen nehézségekkel küzdenek?*
 - *Változott-e a gyakorlat során a róluk kialakított képe?*
 - *Voltak-e konfliktusok a közös munka során? Mi volt ennek a kiváltó oka? Ezt hogyan kezelte?*
 - *Milyen sikerek érték a közös munka során?*
 - *Mit gondol, hogyan élték meg a tanulók a gyakorlatának eddigi időszakát?*
 - *Mit tudott kipróbálni a pedagógiai-pszichológiai és a szak módszertani kurzusokon megismert, a differenciált fejlesztésben alkalmazható módszerek közül? Hogyan alakította a gyerekek igényeihez őket?*

Együttműködés az iskolában a kollégákkal:

- Hogyan élte meg az iskolai kollégákkal az együttműködést?
- Hogyan élte meg a hallgatótársaival az együttműködést, ha más is gyakorol ugyanott, vagy kapcsolatot tart más hallgatókkal?
- Voltak-e olyan (pedagógiai) helyzetek a gyakorlat során, amelyben együttműködtek vagy akár csak online kért tanácsot máshol gyakorlaton levő hallgatótársaiktól? Hogyan élte meg saját szerepét ebben?

3.3. Önismeret, énkép

Hogyan látja önmagát, saját szerepét az iskolában?

- Mi az, amire büszke saját tevékenységét illetően?
Idézza fel legsikeresebb óráját vagy tevékenységét. Mit gondol, mi járult hozzá leginkább a sikeréhez?
- Van-e olyan, amit kudarcként élt meg?
Idézza fel a legkevésbé sikeres órát vagy foglalkozást és saját tevékenységét ebben. Mit gondol, hogyan lehetett volna a foglalkozás/ tevékenység sikeresebb?
- Volt-e olyan élménye önmagával kapcsolatban, amely előzetes várakozásaival ellentétes?
- Mit tanult önmagáról? Volt esetleg valami, amiben megváltozott a gondolkodása vagy a hozzáállása a gyerekekkel való foglalkozáshoz a gyakorlat során?

3.4. Lemorzsolódás, differenciált fejlesztés

- Mit gondol, mik a tanítás-nevelés egyedi rövid és hosszú távú pedagógiai céljai kedvezményezett járásban? Mennyire látja ezeket sikeresnek?
- Mit gondol, milyen lehetőségei vannak az iskolának a lemorzsolódás csökkentésére, a differenciált fejlesztésre?
- Mit gondol a gyakorlólé hely pedagógiai lehetőségeiről és eredményeiről a tanulók nevelésében, a differenciált fejlesztés alkalmazásában? (pedagógia tudatosság, inkluzív szemlélet)
- Mit gondol, hogyan valósítható meg sikeresen a gyerekek differenciált fejlesztése a tanítás során?